

Suw perisi ertekimi ýa hakykat?

Category: Ertekiler, Geň-taňsy wakalar, Kitapcy, Sözler
написано kitapcy | 22 января, 2025

Suw perisi ertekimi ýa hakykat? SUW PERISI ERTEKIMI ÝA HAKYKAT?

«Karib deňziniň garakçylary-4: Syrly deňizlerde» çepefantastiki kinofilminden deňizde gaýykly ýüzüp barýan adamlara

aýdym aýdyp berýän we olary özlerine maýyl edip heläkçilige uçradýan suw perileriniň epizody köpüñiziň ýadynda bolsa gerek. Filmiň baş gahrymany Jek serçäniň we onuň ýoldaşlarynyň sary saçly, görmegeý we näz-kereşmeli, ilkibaşda gören badyňa özüne aşyk edip taşlaýan, emma bir posa aljak bolup ýakynlaşan badyňa heläkçiliğiň düýbünü boýladýan ýokarsy adam, balykpisint guýrukly jandarlara garşy söweşýän ekşen sahnalar suw perileri baradaky ertekä çalymdaş gürrüňleriň düýn-şu gün dörän hekaýatlar däldigine güwä geçýär.

Suw perisi hakyndaky ilkinji hekaýat b.e.öñ 1000-nji ýylda ýaşan assiriýalylara degişlidir. Assiriýanyň zenan patyşasy Semiramidanyň ejesi baky diri zenan hudaý Atargatis başy ölümlı çopana aşyk bolupdyr. Emma onuň söyen ýaş çopany ölüpdir. Atargatis bolsa balyga öwrülmek üçin özünü köle oklapdyr. Ýone suw Atargatisiň ajaýyp tenini we syratyny üýtgetmegiň deregine, oňa balygyň guýrugy ýaly guýruk we suwda dem almak ukybyny bagış edýär. Hekaýatda Atargatisiň ilkinji şekillendirilişi adam kelleli we balyk guýrukly şekilde bolupdyr. Grekler bolsa Atargatisi Derketo diýip atlandyrypdyr we ony Afroditanyň ýanynda suratlandyrypdyr

B.e.öñ 546-njy ýyldanam öñ miletli filosof Anaksimandr adamyň gysga wagtyň içinde suwda ýasaýan birtüýsli jandara dönüşünü beýan edipdir. Başga bir grek rowaýatynda Aleksandr Makedonskiniň aýal dogany Fessalonika aradan çykansoň suw perisine öwrülipdir. Ölüminden soň Egeý deňzinde ýaşan Fessalonika deňizciler duşanda, ol deňizcilerden "Aleksandr patyşa dirimi?" diýip ýekeje sowal berenmiş. Deňizciler oňa: "Hawa diri we häzirem patyşalygynyň başynda" diýip jogap berenmiş. Deňizcileriň bu jogapdan başga beren jogaplary Gorgonyň (suw çöwlümi, girdap) döremegine we gäminin gark edilip deňizcileriň öldürilmegine sebäp bolýar.

"1001 gije" arap ertekilerinde-de "deňizde ýasaýan adamlar" hakynda dürli-dürli hekaýatlar gabat gelýär. Beýleki rowaýatlardan tapawutlykda bu deňiz adamlary gury ýerde ýasaýar, emma suwa girenede hiç hili kynçylyksyz dem alyp bilýär we deňize girenlerinde eşikleri ezilmeýär. Şol bir wagtyň özünde adaty adamlar bilen jynsy gatnaşyga girenede doglan çagalaram olaryň özleri ýaly "deňiz adamlary" bolup dogulýar. Deňiz adamlarynyň adaty adamlaryň sypatydandan känbir tapawutlanyp durmaýar.

Suwasty ýasaýyşa mahsus däl gury ýerde ýasaýan käbir

haýwanlaryň deňizde-de ýasaýandygy baradaky käbir fantastiki hekaýatlar türkmen edebiýatynda-da duş gelmän duranok. Mysal üçin, "Görogly" eposynda Jygaly beg Gyzyl deňziň kenarynda günüň belli bir wagtynda kenara çykýan suw atlaryndan tohumlyk alýar we onuň şol "taza meňzeş bir zady getirip seniň üstüňden güljek bolýar" diýip ýalan myjabata galyp gözüniň oýulmagyna sebäp bolan tohumlyk baytalynda Gülendamyň hilesi bilen Arabystanyň patyşasy Arap Reýhanyň arap aty çekiliп Göroglynyň Gyraty dünýä inýär.

Türkmen ýazyjysy Şahymerdan Sary oglunyň «Suw perisi» ertekisinde Hazar deňiziniň etegindäki obalaryň birinde ýasaýan Azat atly oglan Mahy diýen deňiz gyzyna aşyk bolýar. Seýitmýrat Geldiyewiň hem «Suw perisi» poemasynda Köpetdagyn eteginde birmahallar bolandygy we kontinentara üýtgeşmeler sebäpli gurandygy çak edilýän Tetis ummanynda ýasaýan suw perilerden söz açylýar.

• Suw perisi

Suw perileri iňlis yrymlarynda şowsuzlyk we bela-beter getirýän jandar hökmünde görülyär. Süýji suwlarda ýasaýan suw perisine çalymdaş Melýuzina köplenç iki balyk guýrukly ýa-da ýylan bedenli şekilde sypatlandyrylypdyr. Ýaponlarda suw perisiniň etini iýenleriň başyna ölüm inmejekdigine ynanylýar... Suw perisi çepeп edebiýatyň iň ýörgünlü jandarlaryndandyr. Suw perisi ençeme çepeп eserleriň we çepeп kinofilmleriň gahrymany bolup çykyş edýär. Hatda dünýä belli ertekiçi ýazyjy G.K.Anderseniň "Kiçijik suw perisi" atly ertekisiniň gahrymanynyň hormatyna Kopengagen portunda ýörite heýkel hem bina edildi. "Kiçijik suw perisi" neşir edilen badyna birgiden jedelleri özi bilen getirse-de, erteki Günbatar Ýewropa dünýäsinde suw perisini teswirleýän nusgalyk eser derejesine göterildi. Ertekiniň sýužeti köpsanly telewizion gepleşikleriň, kinofilmleriň we jadyly hekaýatlaryň mazmunyna siňdirilip ençeme gezek işlendi.

Suw perisi bilen baglanyşykly jedelleriň gowry häli-häzirlerem ýataýanok.

Russiyanyň RENTV teleýaýlymynyň gözlegler boýunça topary suw perileriniň we dürli suwasty jandarlaryň barlygyny anyk orta goýan delilleriň barlygyny öñe sürdi.

"Okeanyň gigant syrlary" telegepleşigini taýýarlaýan topar gözlegleriň dowamynda Azerbaýjanyň Hazar deñziniň kenarýakalarynda käbir barlaglary geçirdi.

Gepleşigi alyp baryhy suw perileriniň soňky wagtlarda bu sebitde ýygy-ýygydan duş gelinýändigi barada aýdansoň, bu suw perilerine Azerbaýjanda "Suw perisi", Eýranda "Runanşah" diýilýändigini aýtdy.

RENTV-niň gözleg topary ilki azerbaýjan taryhcysy Oktaý Ryzaýew bilenem duşuşdy. Ryzaýew suw perilerine hasam Astarinskiý we Lenkeran töwereklerinde köp gabat gelinýändigini salgy berensoň, aýdylan ýerlere eňen barlagçylara şol suw perileri gözü bilen görenler Hazar deñzinde ýasaýan suw perileriniň o diýen uly däldigini, ýagny boýlarynyň 1,5 metrden uzyn däldigini, barmaklarynyň arasynda ýuka perde bardygyny aýtdylar.

Ol ýerde aw edýän balykçylar suw perisine Hazar deñiziniň esasan Azerbaýjana ýanaşýan şu iki sebitinde hemiše görülyändigini, özem bu jandarlaryň hem erkek hem urkaçy jynslylarynyň ýygy-ýygydan duş gelinýändigini aýdýarlar.

Telegepleşigiň soňky bölümleriniň birinde çykyş eden başga bir azerbaýjanly bolsa çagalyk döwründe kakasynyň öye getiren bir jandary hakynda maglumat berdi. Onuň habar bermegine görä, uzyn we ýogyn gara saçy bolan ösgün dyrnakly suw periniň 60-70 sm uzynlykda goly we 1,2 metr boýy bolupdyr.

Öyüň howlusynda ýerleşen hammadaky suwly wannada goýlan suw periniň ol ýerde üç gün ýaşandygyny aýdan ýasaýy, suw periniň özüne berlen hiç zady iýmändigi, hatda suwuň yüzüne-de çykmandygyny, hernäçe jan etseler-de özüne gatylan sözlere hiç hili jogap bermändigini aýtdy. Açyk howada kenarlara golaý gaýalyklarda güneşlemegi gowy görýän suw perileri esasanam 1960-njy ýyllarda köp gabat gelnipdir. Emma Hazar deñziniň suw derejesiniň beýgelendigi we gaýalyklaryň suw astynda galandygy sebäpli, öňler bir gezekde 5-8 suw perisi bir ýerde görülenem bolsa, soňabaka bu jandarlaryň deñiz kenarlarynda seýrek görnüp başlandygyny-da, ol sözünüň soňunda belläp geçdi.

Internet maglumatlary esasynda taýýarlandy. Geň-taňsy wakalar